

GRIEBEL, Rolf
Etatbedarf universitärer
Bibliothekssysteme :
ein Modell zur der Literatur-
und Informationsversorgung
an den Universitäten
/ Rolf Griebel.
– Frankfurt am Main :
V. Klostermann, 2002. – 190 p. –
(Zeitschrift für Bibliothekswesen
und Bibliographie ;
Sonderheft ; 83.)
ISBN 3-465-03227-6

Az egyetemi könyvtári rendszerek pénzügyi szükséglete

Noha *Rolf Griebel* kötete a német, azon belül is a bajor egyetemi könyvtárak 1982 és 2001 közötti költségvetési modelljeit ismerteti, a mű a magyar felsőoktatási könyvtárügyre vonatkozóan is szolgálhat tanulságokkal. A vizsgált mintegy húsz éves időszak alatt ugyanis a világon mindenütt lényeges változások mentek végbe az irodalom- és információszolgáltatás biztosításának területén. Mindenekelőtt az árrobbanás és az anyagi erőforrások szűkössége közötti ellentmondás érdemel említést, amely együtt járt a vásárlóerő jelentős csökkenésével az egyetemi könyvtárakban, de negatívan érintette a tudományos kutatásokat és az oktatást is. Fontos változást jelentett továbbá a digitális médiumok, elsősorban az elektronikus folyóiratok és bibliográfiai adatbankok megjelenése és előtérbe kerülése az információkínálatban és a szolgáltatások sorában. Mindezen tényezők a bajor költségvetési modellek folyamatos újragondolását és továbbfejlesztését is szükségessé tették.

A kötet hét fejezetben valamint – statisztikai adatokban, táblázatokban bővelkedő – terjedelmes mellékletben mutatja be a vizsgált régió és könyvtártípus irodalom- és információszolgáltatásának alakulását, illetve a szolgáltatások biztosítását hivatott pénzügyi és szemléletbeli paradigmaváltást.

Az első gazdagon adatolt, diagrammokkal, számokkal alátámasztott fejezet a bajor költségvetési modell 1982 és 1989 közötti időszakát tekinti át. Megtudhatjuk belőle, hogy az oktatásért és kultúráért felelős bajor állami minisztérium Tudományos és Felsőoktatási Tanácsa 1982/83-ban ajánlásokat fogadott el egyes német egyetemek – Augsburg, Bamberg, Bayreuth, Passau, Erlangen-Nürnberg, München, Regensburg és Würzburg – könyvvállományának beszerzéséről és az irodalomszolgáltatás biztosításáról. Az ajánlások egyrészt az alapállományok felépítésének, azaz a retrospektív állománykiegészítésnek a modelljét tartalmazzák, másrészt pedig az új beszerzésekhez szükséges költségvetési modellt. A régiókon átívelő irodalomellátás keretében a legspeciálisabb szakirodalom rendelkezésre

bocsátását feltételezik, és mindenekelőtt azt célozzák, hogy az egyes egyetemek garantálhassák a használók igényeinek megfelelő irodalomszolgáltatást, továbbá biztosíthassák az állományok gondozását és módszeres fejlesztését. Egy „teljesítőképes” könyvtári rendszer előfeltételei fogalmazódnak itt meg, egy olyan rendszeré, amelyben valamennyi fontos kiadvány gyorsan elérhető.

A továbbiakban érdemes egy pillantást vetnünk a kurrens beszerzések költségvetési modelljére, amely az egyes szakterületek, ill. szakmai csoportok szükségletéből indul ki, és a monografikus művek, valamint a folyóiratok között oszlik meg. Az 1982/83-as ajánlások a szakterületeknek a német könyvtári nyilvántartásokban rögzített felosztását veszik alapul. A sarokszámok kizárólag a vásárlás útján történő beszerzésekre vonatkoznak. A regensburgi egyetemi könyvtár 1979 és 1980 közötti szerzeményezési adatai képezik a modell kiindulópontját, vagyis az az időszak, amikor már az alapállomány kialakítása lezárult. Emellett adatokat nyújt még a számításokhoz az északra-rajna-vesztfáliai egyetemi könyvtári rendszer statisztikai anyaga, valamint Baden-Württemberg tartomány is. Az 1982/83-as ajánlások az egyes szakok legszélesebb spektrumát átfogják. Míg a társadalom- és (mező)-gazdasági tudományok a kötetek együttes számának 61,3%-át teszik ki, addig a természettudományok az orvostudományokkal és mérnöki tudományokkal együtt 25,6%-ot képeznek. (Ez utóbbiakra összefoglalóan az „STM-Fächer” megjelölést alkalmazza a szerző a „scientific”, „technical” és „medical” szavak rövidítéseként.) Az éves költségvetési igény megállapításához a kötetenkénti átlagárát veszik alapul, mégpedig úgy, hogy nem tesznek különbséget a könyvek és a folyóiratok között. A kötetenkénti átlagárát a bajor egyetemi könyvtárak beszerzési adatainak értékelésével alakítják ki.

1988-ban már indokoltnak tűnt az 1982/83-as ajánlások továbbfejlesztése, jóllehet az 1989-

ben megszülető új ajánlások a korábbi költségvetési modell alapstruktúráját nem érintették. 1989-ben évi 2,8%-os növekedési rátával számoltak, ami abból adódott, hogy a kurrens beszerzések iránti igény hat év alatt átlagosan 18%-kal lett magasabb. Az 1989-es ajánlások egyik leglényegesebb újítása az, hogy rögzítette a költségvetési modell évenkénti továbbfejlesztésének szabályozását. Kiindulópontja az a premissza, hogy a beszerzés szempontjából releváns irodalmi termékek éves növekedése cca. 3% körüli. Az áremelkedés a társadalomtudományok esetében 5, az egyéb – STM – szakterületek esetében pedig 12%-os. Az 1989-es ajánlások mintegy 5 évre vetítik előre a modell pénzügyi számításait.

Összességében elmondható, hogy a könyv első fejezetében tárgyalt időszak ajánlásai az egyetemi könyvtárak feladatát alapvetően „állományaik folyamatosságának megóvásában, ápolásában és rendszeres továbbfejlesztésében” jelölik meg.

Az 1990-es évek közepére világossá vált, hogy a költségvetési modell rendszeres felülvizsgálata nem korlátozódhat a (pénzügyi) paraméterek időnkénti aktualizálására, hanem alapvető strukturális változtatásokra van szükség, melyet a gazdasági sarokszámok és a pénzügyi erőforrások közötti növekvő különbség indokolt. A kötet második fejezete azt a paradigmaváltást mutatja be, amely a bajor költségvetési modell továbbfejlesztésében ebben az időszakban végbement, és amely a szerzeményezés súlypontját az állományközpontú beszerzési koncepcióról a szolgáltatás- és teljesítményorientált szemléletre helyezi. Ezt a lényeges változást a szerző „konvergencia-koncepció”-nak nevezi. A Bayerische Staatsbibliothek valamint a Bajor Rektori Konferencia által közösen kidolgozott modell egy egymással szorosan együttműködő szakmai szolgáltató szövetség megteremtését célozza, ahol az egyes résztvevők – elsősorban az egyetemi könyvtárak és a Bajor Tartományi Könyvtár – egy összbajor együttműködésben

megvalósuló munkamegosztásban közös feladatként végzik az irodalom- és információszolgáltatást. A konvergencia-koncepció lényeges elemei:

- a könyvtárak közötti kooperáció javítása az új kommunikációs lehetőségek alapján, valamint ezzel szoros összefüggésben az egyes egyetemeken belüli, illetve az egyetemek közötti párhuzamos beszerzések módszeres leépítése (elsősorban a drága STM-folyóiratok területén);
- a Bajor Tartományi Könyvtár „last resort” funkciójának kiépítése az egyetemi területeken kialakuló dokumentumdeficit kompenzálására;
- a költségvetési modell továbbfejlesztése.

A fenti alapelvek realizálása az egyes egyetemeken különböző aspektusok figyelembe vételével történhet – mint például az árak és egyetemi szakok tagolódása, a digitális médiumok megjelenése, az egyetemi profil változása, a hallgatók száma stb. –, melyeket szintén részletesen taglal a szerző.

A harmadik fejezetben az egyetemi profil felülvizsgálatáról, valamint az ennek megfelelő differenciált állományellenőrzés- és építésről olvashatunk, a negyedikben pedig számos grafikon és táblázat segít összehasonlítani az egyetemi könyvtári rendszer 1996 és 1998 közötti tényleges szerzeményezési adatait a valóban szükséges beszerzések adataival, tekintettel a tudományos irodalom piacának keretszámaira a monográfiák és folyóiratok vonatkozásában egyaránt. A szükséges szerzeményezés újrafogalmazása tehát több pilléren nyugszik: az egyetemi könyvtári rendszer tényleges beszerzésén, a tudományos irodalmi piac keretszámain, továbbá a régió túli irodalomszolgáltatás beszerzési adatain.

Kötetében *Rolf Griebel* külön részt szentel a mérnöki tudományoknak, lévén ez a diszciplina eszközrendszerében és szakirodalmának növekvő árkülönbségeiben meglehetősen differenciált München, Erlangen-Nürnberg és Bayreuth mérnöki fakultásain. Az 1999-es és

a 2001-es könyv- és folyóirat-gyarapodásokat összevetve, a szükséges szerzeményezés számadatai – a különbözőségek ellenére – mindenütt növekvő tendenciát mutatnak annak ellenére, hogy a paradigmaváltás és konvergencia-koncepció szellemében a szükséges szerzeményezés csökkentése a cél.

A hatodik fejezet részletesen ismerteti a 2001-es bajor költségvetési modellt, kitérve a monografikus művek és folyóiratok iránti átlagigényre – a szükséges szerzeményezés és az árak kontextusában –, majd folytatva a sort az elektronikus médiumok és az irodalomszolgáltatás iránti átlagigény megállapításával. A 2001-es modell költségvetési előírásaiban kiemelt jelentőségű a mindenkori egyetemi profil fejlődésének követelményeihez igazodó állományépítés. A kiegészítő költségvetési tényezők terén a hallgatók száma az a paraméter, amelyet a modell – az előző három szemeszter átlagértékére támaszkodva – évente „felülír”.

Miként azt a kötet utolsó – összefoglaló és egyben „kitekintő” – fejezete megállapítja, a 2001-es költségvetési modell arra az előfeltevésre épít, hogy a tudományos szempontból releváns irodalom piacát a társadalomtudományok terén még mindig döntően a nyomtatott médiumok határozzák meg. Ugyanakkor az STM-szakok skáláján a digitális médiumok egyre nagyobb teret hódítanak. Ezért a 2001-es modell által vázolt költségvetési kereteken belül egy – a nyomtatottól a digitális publikációig vezető – átrendeződés megy végbe. Ez az átrendeződés az egyes tudományterületeken különböző mértékben és ütemben zajlik: e tekintetben az a döntő kérdés, hogy miként alakul az elektronikus folyóiratnak (mint irodalomtípusnak) a sorsa. A könyvtárak piaci stratégiájának és beszerzési politikájának jövője meg fogja mutatni, mennyire szükségesek és hasznosak a költségvetési modellek.

Éger Veronika

EBSCOhost® Electronic Journals Service Enhanced Expands Content *Five Publishers Sign Agreements to Add Their Metadata to EBSCO's E-Journal Gateway*

BIRMINGHAM, Alabama, U.S.A., January 21, 2006 – Five publishers have recently signed agreements to add their metadata to EBSCOhost® Electronic Journals Service Enhanced (EJS). These agreements will add 18 journals to the 12,728 titles currently accessible via the e-journal gateway, which provides access to more than 6.9 million articles, 1.9 million of which are available via pay-per-view.

The content for these journals is easily accessible at the article level, increasing visibility and usage of the journals. Further, the metadata is automatically included in EBSCO *SmartLinks™*, which provides validated and rights-checked linking from citations in EBSCOhost databases to the full text found on EJS, in other EBSCOhost databases and e-journals from CrossRef-member publishers.

The publishers adding content are the American Counseling Association, Cooperative Education and Internship Association, International Hormesis Society, the Pan American Health Organization and Woodhead Publishing.

EJS handles electronic journal access and management needs. EJS Enhanced offers extensive features that help with e-journal management tasks such as tracking the registration status of e-journals, authentication assistance to facilitate both on-campus and remote access to e-journal content, automatic management of e-journal URLs and much more. EJS Enhanced serves as a consolidated gateway that allows users to search and link to OpenURL supported journals and articles. EBSCO provides durable URLs for every journal, table of contents and article in EJS Enhanced. No URL maintenance by the library is required. If you are interested in learning more about the benefits of adding journal metadata to EJS, please contact Madeleine Hill, mhill@ebSCO.com.

About EBSCO

EBSCO Information Services provides libraries and research centers with online and print journal subscription services, e-resource access and management services, full-text and secondary database development and access, an OpenURL-compliant link resolver, online book purchasing and related information services. EBSCO maintains a title database of more than 300,000 title listings and upholds relationships with more than 78,000 publishers around the world.

EBSCO's 32 Regional Offices worldwide are staffed with personnel who speak the local language and understand the particular challenges faced by librarians in their areas, offering a uniquely personal level of service. Specialized divisions serve academic, biomedical, government, public, school and special libraries as well as corporations.

EBSCO Information Services GmbH

Sachsensdamm 2-7 • 10829 Berlin • Deutschland
Tel. +49 (0) 30 / 340 05-0 • Fax + 49 (0) 30 / 342 06 11
E-Mail: salesberlin@ebSCO.com

www.ebSCO.com